

•ilmi dergi diyanet

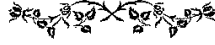
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı

Üç Ayda Bir Yayınlanır

Cilt: 45 • Sayı: 3 • Temmuz - Ağustos - Eylül 2009

NURETTİN TOPÇU'DA MEHMET ÂKİF ALGISI

Hüseyin KARAMAN*

Özet:

Biz bu makalede özellikle Nurettin Topçu'nun felsefi sistemi açısından Mehmet Âkif Ersoy'un önemi ve Ersoy'un, Topçu tarafından nasıl tanıtıldığı üzerinde duruyoruz. Nurettin Topçu ve Mehmet Âkif Ersoy ülkemizin sahip olduğu en önemli düşünürlerden ikisidir. Topçu, çeşitli konularda yirmi civarında kitap ve yüzü aşkın makale yazmıştır. Onun bu eserlerinden biri de İstiklal Marşı'nın şairi Mehmet Âkif Ersoy hakkındadır. Ayrıca editörlüğünü de kendisinin yaptığı Hareket Dergisi'nde Topçu, Ersoy ile ilgili makaleler yayımlamıştır. Topçu, Ersoy ile ilgili yazılarında onun düşünce sisteminin çeşitli yönlerini ele almış ve onun sanat, milliyetçilik, din ve mistisizm gibi konulardaki görüşlerini incelemiştir.

Anahtar Kelimeler: Nurettin Topçu, Mehmet Âkif Ersoy

The Reception of Mehmet Akif Ersoy in Nurettin Topçu

Abstract:

In this article, we especially dwell on the importance of Mehmed Akif Ersoy in Topcu's philosophical system and how Topçu presents Ersoy. Both Nurettin Topçu and Mehmed Akif Ersoy are considered two of the most important thinkers whom our country has had. Topçu wrote about twenty books and more than an hundred articles regarding different topics. One of his books is about Ersoy were issued in Hareket Dergisi, which is a Turkish journal edited by Topçu himself. In his writings related to Ersoy, he dealt with some aspects of Ersoy's thinking system and his thoughts about art, nationalism, religion and mysticism.

Key Words: Nurettin Topçu, Mehmet Akif Ersoy

* Doç. Dr., Rize Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Felsefesi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

I. Giriş:

Nurettin Topçu, milletimizin Cumhuriyet döneminde yetiştirmiş olduğu en önemli düşünce ve hareket adamlarından biridir. Türkiye'de ahlâk alanında ilk doktora yapan kişi olan Topçu, Bergson'un sezgiciliği ile Blondel'in hareket felsefesini Anadolu-İslâm tasavvufu anlayışıyla birleştirmek suretiyle bir ahlâk felsefesi sistemi oluşturmuştur. Topçu, sanattan ahlâka, iktisattan dine kadar çok geniş bir alanda coşuklu görüşler ortaya koymuş, demokrasi, tasavvuf, milliyetçilik, hürriyet, irade, varlık, aşk ve mistisizm konuları etrafında bir düşünce dünyası kurmuştur. O, Anadolu'ya, onun bütün birikimlerine, güzelliklerine, yaşattıklarına sarsılmaz bir muhabbet besleyen ve onlara sonuna kadar bağlı olan bir Anadolucudur. Yazılarında sürekli olarak Anadolu'daki insan-tabiat-Allah ilişkisi ile fitri yaşama uygun, bozulmamış, saf yaşamı idealize etmiştir.

Mehmet Âkif Ersoy (1873-1936) ile Nurettin Topçu (1909-1975) arasında doğum tarihleri itibariyle 36 yıl fark vardır. Bu bir nesil etmektedir. Nurettin Topçu henüz gençlik çağında iken (1924) Mehmet Âkif'in faal yazarlık ve mücadele dönemi sona ermişti. Dolayısıyla Topçu Mehmet Âkif'i, faal yazarlık ve mücadele dönemindeki faaliyetleriyle değil, eserlerini okuyarak, mücadelesini ve kişiliğini araştırarak tanımış ve benimsemiştir. Bilindiği gibi Topçu, 1928 yılında gittiği Avrupa'dan altı yıl sonra 1934'te dönmüş ve bir yıl sonra da Galatasaray Lisesi'nde felsefe öğretmenliğine başlamıştır (1935). Bu tarihten bir yıl sonra 27 Aralık 1936 tarihinde de Mehmet Âkif Ersoy İstanbul'da vefat etmiştir. Görülüyor ki Âkif, Topçu'nun yurda dönüşünden iki yıl gibi kısa bir süre sonra vefat etmiştir.¹

Çağdaş olan bu iki fikir ve düşünce insanı acaba şahsen tanışıyorlar mıydı? Hayatta iken görüşüp konuşmuşlar mıydı? Kaynaklarda tanıştıklarına dair net bir bilgi yoktur. Bu konudaki tek bilgi Mehmet Doğan'ın Topçu'nun yeğeni olan Tuncer Enginertan'dan aktarmış olduğu bilgidir ki, bu bilgiye göre, Nurettin Topçu Hüseyin Avni Ulaş ile birlikte hasta yatağında yatarken Mehmet Âkif'i ziyaret etmiştir. Buradan hareketle Âkif ile Topçu'nun şahsen tanışmakta olduklarını söyleyebiliriz. Ancak söz konusu görüşme kısa süreli bir hasta ziyaretinden öteye geçmediği için bu esnada aralarında bir fikir alışverişinin olduğunu söylemek zordur.²

1 Dergâh Yayınları, "Nurettin Topçu'nun Kısa Bir Hayat Hikâyesi", Nurettin Topçu'ya Armağan, Dergâh Yayınları, İstanbul 1992, s. 12; Mustafa Kutlu, "Nurettin Topçu İçin Bir Biyografi Denemesi", Hareket Dergisi, (Ocak-Şubat-Mart 1972), sy. 112, s. 113.

2 Mehmet Doğan, "Nurettin Topçu ve Mehmed Âkif", Hece, y. 10, sy. 109 (Ocak 2006), s. 219.

Topçu Mehmet Âkif'i ilkokul yıllarında Türkçe öğretmeni Nafiz Bey vasıtasıyla tanımış ve aradığı ideal şahsiyetin özelliklerinin çoğunu onda bulmuştur. Topçu, bir Âkif hayranı olan hocasını çok severdi. Onun tavsiyesi ve etkisiyle daha çocukken Âkif'in şiirlerini ezberlemiştir. İlkokul yıllarında başlayan bu ilişki sonucunda Mehmet Âkif Topçu'nun önem vermiş olduğu birkaç kişiden biri olmuştur. Âkif'in Topçu'nun gözünde özel bir yeri vardır. Topçu'nun Âkif'e bu derece önem vermesinde; Âkif'in Anadolu topraklarında yetişmiş bir düşünce adamı olmasının; Anadolu'nun en yığın, yenilmiş ve umutsuz dönemlerinde yaşamış ve bu süreçten çıkış yolu olarak yerli düşünceyi, İslâm'ı göstermesinin; Anadolu insanının kısıtılmışlık ve yenilmişlik duygusu yaşadığı bir dönemde bir kıyıya çekilmeyerek kurtuluş mücadelesinde aktif rol oynamasının, halka umut, manevi güç ve direnç aşılmasının, kendi benliğini ve realiteyi aşarak hareket etmesinin önemli rol oynadığı kanaatindeyim.³

Nurettin Topçu, çocukluğundan itibaren önem verdiği ve etkilendiği Âkif'le ilgili çeşitli yazılar yazmış ve konuşmalar yapmıştır. Topçu'nun Âkif hakkında yazmış olduğu ilk yazı, bizzat kendisinin 1939 yılından itibaren çıkarmaya başladığı ve vefatına kadar da çeşitli aralıklarla yayımladığı, Hareket Dergisi'nin Şubat 1943 sayısındaki "Mehmet Âkif" başlıklı yazıdır. Topçu, Âkif'in karakterinden, şairliğinden ve sanatından bahsettiği, Âkif'e yöneltilen çeşitli suçlamaları ele alıp cevaplandırdığı yazısına, Âkif'in Safahat'ın yedinci kitabında yer alan "Umar mıydın?" isimli şiirinden bir bölüm aktararak başlamıştır:

Hayâ sıyrılmış, inmiş: Öyle yüzsüzlük ki her yerde...

Ne çirkin yüzler örtermiş meğer bir incecik perde

...

Mefâhir kaynasın gitsin de, vicdanlar kesilsin lâl...

Bu izmihlâl-i ahlâkî yürürken, durmaz istiklâl!⁴

Topçu aynı derginin Aralık 1947 sayısında "Mehmet Âkif", Aralık 1969 sayısında da "Âkif'te Sanat ve Cemiyet" isimli iki yazı daha yazmıştır. Hareket Dergisi'ndeki bu yazılara ilaveten Yeni İstiklal Dergisi'nin 107. sayısında "Mehmet Âkif", 108 ve 109. sayılarında da "Hürriyet Kahramanı Mehmet Âkif" isimli makaleleri yayınlanmıştır. Hilal Dergisi'nin 12 Ocak 1960 tarihli sayısında "Mehmet Âkif'in Büyük

3 Krş. Necip Tosun, "Nurettin Topçu ve Sezai Karakoç'ta Mevlana, Yunus Emre, Mehmet Âkif Algısı ve Karşılaştırması", Hece, y. 10, sy. 109 (Ocak 2006), s. 202-203.

4 Âkif, "Umar mıydın?", Safahat, s. 384.

Eseri” ve Sebilürreşad Dergisi'nin Aralık 1957 sayısında da yazılar yazmıştır. Bunlara bir de Hasan Basri Çantay'ın Âkifname (İstanbul 1966) isimli eserine yazmış olduğu takdim (s. 7-9) yazısı ile Âkif'in vefatının XX. yıldönümü dolayısıyla Milliyetçiler Derneği'nin düzenlemiş olduğu anma programındaki konuşmasını eklediğimizde Nurettin Topçu'nun Mehmet Âkif hakkında yazmış olduğu yazıların sayısı ona çıkmaktadır. Topçu'nun Milliyetçiler Derneği'nde yapmış olduğu konuşma 1957 yılında kitap olarak basılmıştır. Dergâh Yayınları, Topçu'nun Mehmet Âkif'le ilgili bütün bu yazı ve konuşmalarını bir araya getirerek Ekim 1998 tarihinde Mehmet Âkif ismiyle yayınlamıştır.

Nurettin Topçu, bu yazı ve konuşmalarında Âkif'in şahsiyetini, sanatını, idealizmini (milliyetçiliği, inkılâpçılığı, din ve mistisizmi), hürriyet ve Safahat isimli eserinin felsefesini ele almıştır. Dolayısıyla da bu yazıda Âkif, söz konusu konular çerçevesinde ele alınıp incelenecektir. Bu anlamda öncelikle Topçu'nun Âkif'i nasıl bir kişi olarak ele aldığı veya gördüğü konusu üzerinde durulacaktır. Sonra, Âkif'in çok tartışılan bir yönü olan milliyetçiliği ve muhafazakârlığı veya dindarlığı konusuna Topçu'nun nasıl yaklaştığını ve Topçu'ya göre Âkif, din ile milliyetçilik arasında herhangi bir ilişki kurmuş mudur? Eğer kurmuşsa bu nasıl bir ilişkidir? soruları cevaplandırılacaktır. Daha sonra Topçu'nun Âkif'in sanat görüşü veya anlayışı konusundaki değerlendirmeleri ortaya konacaktır. Son olarak da, hem Nurettin Topçu'nun hem de Mehmet Âkif'in düşünce dünyalarının önemli bir yönünü oluşturan ahlâkî konusuna Topçu nasıl yaklaşmaktadır ve Nurettin Topçu ile Mehmet Âkif Ersoy'un anlayışları arasında herhangi bir ilişki var mıdır? gibi sorular ele alınıp cevaplandırılmaya çalışılacaktır.

II. Şahsiyeti

Nurettin Topçu'ya göre Mehmet Âkif, üstün ahlâkî özelliklere sahip bir kişidir. Ona göre Âkif, halk arasında mütevazı olarak yaşamıştır, kibirlenmemiştir, mürşitlik taslamamıştır ve yüksek mevkilere çıkma yönünde bir hırsa da sahip olmamıştır. Hepsinden öte Âkif, asrın nerede ise tamamen kaybetmiş olduğu büyük insan karakterini yaşatmaya çalışmıştır. Fazilet ve hamiyet kahramanı olarak yaşamıştır.⁵

Her ne kadar yüz yüze tanışmamış olsalar da Mehmet Âkif, Topçu'nun ilk rol modellerinden biri ve onun “büyük adam”ıdır. “Büyük adam”, istikamet üzere bir hayat

5 Nurettin Topçu, “Mehmet Akif”, Hareket, sy. 9 (Şubat 1943), s. 271-273.

yaşayan kişidir. O, su gibi içine girdiği kabın şeklini almak yerine içine girdiği yeni çevreyi kendisine uyduran eseriyle hayatını birleştiren, hayatının başından sonuna kadar aynı iman ve aynı iradeye sahip olan lider insandır. Topçu bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Büyük adam, eseriyle hayatını birleştiren adamdır. Biz onda şu vasıfları arıyoruz: Önce bütün ömründe aynı kanaatin, aynı imanın sahibi olan adamdır. Devirlere, zaruretlere, cemiyetlere göre değişmez, muhitine uymaz; muhiti kendine uydurur, uydurmazsa çarpışır. Cemiyetten daha kuvvetlidir, cemiyeti sürükleyicidir. Bu karaktere sahip insanların, yani değer yaratıcısı olanların bir kısmı zekâsıyla, bir kısmı kalbi ve hisleriyle, bir kısmı da iradesiyle başka insanlara ve cemiyete üstündür, yaratıcıdır, sahiptir veya velidir... İşte Âkif yaradılışın bu lütfüne uğramıştı.”⁶

Nurettin Topçu'ya göre Âkif'in bir başka özelliği de münzevi olmasıdır, kalabalığın içinde yalnız yaşamasıdır. Âkif için şehirlerin insan yığını hoşça seyredilen manzaradan başka bir şey değildir. Âkif ve onun gibi büyük adamlar iç hayatlarında yalnızdırlar. Âkif'in inzivası, bilinenin aksine, halkın içinde idi. Dolayısıyla da o insanların içinde çilesini doldurmuştur.

Topçu, Âkif gibi “büyük adam”ların üçüncü özelliğinin devlet ve ikbal mevkilerinden uzak durmaları olduğunu belirtmektedir. Onlar kuvvetin, haksızlığın ve onları körü körüne alkışlayan kalabalığın dışında kalmışlardır. Bu da öncekiler gibi “büyük adam” olmanın bir gereğidir. “Büyük adam”ların ruhlarına yakışan yer, büyüklük sandalyeleri değil, mücadelenin saflarıdır. Âkif de bunu tercih etmiş bir ruh ve karakter kahramanıdır. İstiklâl mücadelemizde şehir şehir dolaşarak halkı bilgilendiren, düşmana karşı örgütleyen İstiklâl Marşı'nın şairi, orduda bir nefer gibi yaptığı milli hizmetten ayrıldıktan sonra yurdundan uzaklaşmak durumunda kalmıştır.⁷

Topçu'nun Mehmet Âkif'te bulduğu şey, ahlâkın metafizik karakteri, tasavvuftan kaynağını alan zarif, özlü ve hakiki bir Müslümanlık, merhamet, sorumluluk ve hareket ilkelerini içeren bir yaşayıştır.

Topçu, Âkifi gösterişe tahammülsüz bir iman abidesi, bir kurtarıcı olarak görmektedir. Onun şahsiyeti ile Hz. Ömer (ra)'in şahsiyeti arasında ilişki kurmaktadır:

6 Nurettin Topçu, *Mehmet Âkif*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998 s. 15.

7 Topçu, *Mehmet Âkif*, s. 15,16, 17; amlf., “Mehmet Âkif”, s. 273-274.

“Bizi bu dünyada iken büyük mahkemenin huzuruna yükselten bir mürşittir, büyük kurtarıcımızdır. Hattab'ın oğlu Ömer'in XX. asırda yaşayan müridi, onun gibi haşin mizaçlı, sert yürüyüşlü, zulme tahammülsüz, riya karşısında şiddet taşıran bir iman heykelidir.”⁸

Nurettin Topçu vefat ettiğinde masasının üzerinde iki kişinin resmi bulunuyordu. Bunlardan birisi aile dostları olan ve çocukluk yıllarından itibaren tanıdığı, hayranlık duyduğu, hatta kızıyla evlendiği Birinci Meclis'teki İkinci Grup'un kanaat önderlerinden birisi olan Hüseyin Avni Ulaş'tır. Diğeri ise ilkokul yıllarında Türkçe öğretmeni vasıtasıyla tanıdığı, düşüncelerinden ve yaşayışından etkilenmiş olduğu Mehmet Âkif'tir. Bu durum Mehmet Âkif'in onun için ne derece önemli bir kişi olduğunu göstermektedir.

Bu noktada şunu da ifade etmeliyim ki Nurettin Topçu'nun, peygamberler istisna edilirse, en çok övdüğü, yücelttiği kişi Mehmet Âkif Ersoy'dur. Topçu'nun iki kitabı iki şahsiyetin ismini taşımaktadır.⁹ Bunlardan birisi Mevlana, diğeri de Mehmet Âkif'tir. Mevlana ile ilgili kitap Mevlana ve Tasavvuf başlığını taşıırken, Mehmet Âkif kitabında Âkif'in isminden başka bir ibare yoktur. Bunun sebebi, Nurettin Topçu'nun, Mehmet Âkif'te aramış olduğu ideal şahsiyetin birçok özelliğini bulmuş olmasıdır. Dahî sanatkârlık yanında, bükülmez şahsiyet milletin acılarını terennüm ve oradan daha üstün mertebelere yükselme numunesi olmasıdır. Bunlar Topçu'nun benimsediği ve övdüğü özelliklerdir. Kendisi de kişilik itibarıyla böyle bir karakter örneği olarak hayatını geçirmiştir.

Bütün bunlardan dolayı Nurettin Topçu'nun Mehmet Âkif'in halefi ve devamcısı olduğu bile söylenmiştir. Topçu, Nizam Ahmed adıyla şiirler yayınlamış olmakla birlikte, Mehmet Âkif gibi bir şair değildi. Fakat tefekkür yazılarında bile şiiriyet, heyecan ve his unsurları vardır ve bunlar hayli kuvvetlidir. Mehmet Âkif, bir dönem yüklendiği misyonla İstiklal Marşını yazmış ve dolayısıyla da yaygın bir tanınmaya mazhar olmuştur. Âkif bu özelliği dolayısıyla halk nezdindeki bilinirliğini ve aktüelliğini günümüzde de korumaktadır. Ancak Nurettin Topçu, böyle bir yaygın tanınmanın konusu olmamıştır veya olamamıştır.¹⁰

8 Topçu, Mehmet Âkif, s. 14.

9 Bazı araştırmacılar, Bergson isimli kitabı da dâhil ederek Topçu'nun iki değil üç kitabının üç kişinin ismini taşıdığını söylemekte iseler de bu doğru değildir. Çünkü Bergson kitabının ismi gerçekte Sezginin Değeri'dir. Düşünür eserini Bergson'dan hareketle hazırlamış olduğu için, yayınevi eseri Bergson ismiyle basmıştır.

10 Doğan, “Nurettin Topçu ve Mehmed Âkif”, s. 219.

III. Milliyetçiliği

Topçu milliyeti “tarih ve toprak şuuru”,¹¹ milleti ise, “kökleri mazide, gövdesi halde bulunan, dalları ve yaprakları istikbale uzanan, geçmişte, halde ve gelecekte hatıraları, temayülleri ve tasavvurlarıyla birleşmiş bir varlık”¹² olarak tanımlamaktadır. Onun düşüncesinde millet, maziden hale doğru gelen ve bizden de istikbale doğru akıp giden bir nehir gibidir.

Nurettin Topçu'ya göre Mehmet Âkif milliyetçidir. Âkif'in milliyetçiliği iki unsurun karşılaşmasından veya kaynaşmasından meydana gelmektedir. Bu unsurların birincisi, ruh yapısına tamamen sinmiş ve ona yerleşmiş olan tarih ve ecdad duygusudur. Bu duygu Âkif'in varlığına o kadar yerleşmiş ve onunla o kadar bütünleşmiştir ki, Âkif, kendisine baktığında sanki geçmiş bin yılı görüyor ve teşhis ediyordu. Bununla birlikte Âkif'in milliyetçiliğinin şiddet ve hareket kazanması neticesinde bir isyan haline gelmesi gitgide kendisini tatmin etmez olan ahlâki yapının tamir edilmesi ve kurtarılması zarureti ortaya çıkarmıştır. İşte bu da onun milliyetçiliğinin ikinci unsuru olmaktadır. Sonsuzluk yolculuğuna çıkmış olan Âkif, birçok insanın yapmış olduğunu yapamıyor, ahlâki sefaletlere ilgisiz ve lakayt kalamıyordu. Başkaları ile mukayese ederek kendi davranışlarını ve durumunu belirlemiyordu. Diğer insanlar ne yaparlarsa yapsınlar o, belirlemiş olduğu hedefe ulaşmak için çalışıyordu.¹³

Topçu'ya göre Âkif'in “Asım”¹⁴ isimli romanı milliyetçiliğimizin şiirle dile gelmiş muhteşem bir romanıdır. Âkif bu eserinde dinî irade ile milli iradeyi, daha önce hiçbir kitapta görülmemiş bir şekilde birleştirmiştir. Bazılarının zannettiği gibi Âkif, dinî milliyetin veya milliyeti dinî karşısına koymamıştır. Aksine milliyetçi olanın dine karşı olmayan, Müslüman'ın da milliyetçiliği tanımayan kişi olmadığını, ikisinin birbirini reddetmediğini ve birbirine karşı olmadığını göstermiştir. Millet anlayışında milleti oluşturan manevi unsurlara, özellikle de dine büyük önem vermiştir. Âkif Türklüğün mayası, ruh ve ahlâkımızın temeli olan İslâm'ı canlandırarak milletimizi yükseltmeyi istemiş, milletin manevi ve ahlâki temelini oluşturan unsura bağlanmıştır. Yapmış olduğu bu sentezle hem Türkün Müslümanlıktan, milliyetçiliğimizin de İslâm'dan ayrılamayacağını ortaya koymuş, hem de o zamana kadarki milliyetçi denince dine yabancı veya karşı olan kişi, Müslüman deyince de milliyetçiliği

11 Topçu, Mehmet Âkif, s. 38.

12 Nurettin Topçu, *Ahlâk Nizamu*, Dergah Yayınları, İstanbul 1997, s. 150.

13 Topçu, *Mehmet Âkif*, 38.

14 Mehmet Âkif, *Safahat*, Haz. M. Ertuğrul Düzdâğ, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s. 293-372.

tanımayan kişi şeklindeki anlayışı yıkmıştır. Topçu'ya göre, Âkîf'in Safahat'ın altıncı bölümünü oluşturan "Asım"da yapmış olduğu din ve millet sentezinin ulaştığı olduğu bu seviye milliyetçilik davasına gerçek şuurunu ve kimliğini kazandırmıştır. Âkîf söz konusu sentezi bizzat kendi şahsında da gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla da onun milliyetçiliğini dindarlığından, dindarlığını da milliyetçiliğinden ayırmak mümkün değildir.¹⁵ Onun düşünce dünyasında din ve millet mükemmel bir senteze ulaşmıştır.

Topçu'ya göre tarih, toprak ve vatan şuurundan ayrılmayan milliyetçilik ile muhafazakârlık birbirinden ayrılamaz. Aksine bu şekildeki milliyetçilik muhafazakârlık prensibine bağlanmalıdır. Çünkü muhafazakârlık, milletin din, ahlâk, ekonomi, siyaset gibi içtimai hareketlerinin dayanmakta olduğu temellerin muhafaza edilmesidir:

"Bir milletin mukaddesatına, cemiyetin iradesi demek olan tarih içinde kazanılmış bütün ruh varlığına sahip olması" bir başka ifadeyle " millette, dinde, ahlâkta, ekonomide, siyasette, bütün içtimai hareketler sahasında, o hareketlerin dayandığı temellerin muhafazasıdır."¹⁶

Dolayısıyla da milleti bütün maddî ve ruhî kuvvetleriyle ele alan bir milliyetçinin muhafazakâr olması gerekir. Çünkü milliyetçilik, millet hayatını oluşturan temellerin, millete hayat katan bütün kaynakların, vatanın, tarihin ve dilin herhangi bir yeniliğe feda edilmemesidir. Millet, bu unsurların hepsinin varlığına ihtiyaç duyduğuna göre milliyetçilik muhafazakârlıkla beraberdir, ondan ayrılamaz. Topçu'ya göre Âkîf bu anlamda gerçek bir muhafazakârdır. O, dinin, tarihin, vatanın, ahlâkın ve örf-lerin hiçbirini feda etmeyen tam bir milliyetçi ve muhafazakârdır.¹⁷

Nurettin Topçu, Mehmet Âkîf'in milliyetçi ve muhafazakâr olduğunu bu şekilde ortaya koyduktan sonra, bu konularda Âkîf'e yöneltilen birtakım eleştirileri ele alıp cevaplandırmaktadır. Bunlardan birisi Âkîf'in milliyetçi olmadığı, "millî" bir sanat-kâr olmadığı yönündeki iddiadır. Topçu, Milli Mücadele'ye katılması için özel olarak Ankara'ya davet edilen, milletvekili yapılan ve ısrarlı talepler üzerine İstiklâl Marşı'nı yazan Mehmet Âkîf'in, hiçbir zaman milliyetçi olduğunu iddia etmemiş olmasına rağmen, böyle bir iddiaya sahip olanlardan daha fazla bu millete hizmet etmiş olduğu görüşündedir. Ona göre bütün hayatı boyunca idealist bir milliyetçi olarak yaşamış olan milli şairin, Arnavut olan babası yüzünden milliyetimizden uzak olduğunu iddia etmek doğruluktan uzak boş bir iddiadır:

15 Topçu, *Mehmet Âkîf*, s. 40, 41, 52.

16 Topçu, *Mehmet Âkîf*, s. 42, 43.

17 Topçu, *Mehmet Âkîf*, s. 42-43.

“Evet, o milliyetçi olduğunu hiçbir zaman iddia etmedi. Fakat hangi milliyetçimiz bu “millet”e onun kadar hizmet etti? Bu millete ruh ve imanla bağlanarak, şiiri ile olduğu gibi iradesi ile de, menfaatsız riyasız en büyük hizmeti yapmış olanlar Âkifler ve Âkif gibi bugün adları unutulmuş olanlardır.”¹⁸

Bu noktada şunu da ifade etmeliyim ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 20 Şubat 1922 tarihindeki toplantısında, Antalya Milletvekili Hamdullah Subhi Bey'in, Âkif'in milliyetperverliğin aleyhinde şiirler yazmış olduğunu belirtmesi üzerine, Mehmet Âkif söz alarak; “Ben kavmiyet aleyhinde bir adamım, milliyet aleyhinde değil” diyerek milliyetçi olduğunu, ancak ırkçı olmadığını ortaya koymuştur.¹⁹

Nurettin Topçu'nun Âkif'le ilgili olarak ele almış olduğu bir diğer konu muhafazakâr ve dindar olması dolayısıyla yapılan eleştirilerdir. Topçu'ya göre, Âkif'e muhafazakâr ve dindar olması dolayısıyla karşı çıkanlar Anadolu halkının hissiyatına ve sevgisine düşman kişilerdirler. Onlar içlerinde yaşadıkları millete yabancıdırlar:

“Âkif'e Müslüman olduğundan, hamiyet ve samimiyet adamı olduğundan softa diyen ve içimizde yaşayan, neslimizin terbiyesiyle uğraşan bir çok bize yabancı ruhlar vardır. Bunlar, çoğu da Türkçü oldukları halde, Anadolu'da yaşayan Türk halkının hislerine, imanlarına düşman, dehşetle ürktükleri faziletle hamiyetten müteneffir, bizim sevgilerimize garazkâr insanlardır... Âkif'i sırf kendilerinin ve devirlerinin ahlâkına tabi olmadı diye softalıkla itham edenler, bu hareketleriyle her biri kendi sahasında softa olduğunu anlatmış oluyorlar.”²⁰

Nurettin Topçu, Âkif'e milliyetçi ve muhafazakâr olması dolayısıyla yöneltilen ithamları, suçlamaları ele aldığı yazısını Âkif'in “Utandım ağlayarak, ağladım utanmayarak!”²¹ sözüyle bitirmektedir.

Bütün bunlardan sonra şunu söyleyebilirim ki, Topçu, Âkif'in milliyetçiliği ile ahlâkçılığı arasında da ilişki kurmakta ve onu “ahlâkçı milliyetçi” olarak tanımlamaktadır.²² Zaten Âkif, “Asım”da ahlâkçı milliyetçi bir gencin nasıl olması gerektiğini anlatmaktadır.

18 Topçu, *Mehmet Âkif*, s. 272.

19 M. Ertuğrul Düzdâğ, *Mehmed Akif Hakkında Araştırmalar*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1987, s. 183.

20 Topçu, *Mehmet Âkif*, s. 274.

21 Âkif, “İstibdâd”, *Safahat*, s. 71; Doğan, *Nurettin Topçu ve Mehmed Âkif*, s. 217.

22 Topçu, *Mehmet Âkif*, s. 52. Ahmet Kabaklı da *Mehmet Âkif* isimli eserinde Âkif'in millet anlayışında ırk gibi kaba, maddî bir unsura yermeyen, milleti kuran manevî unsurlardan dine büyük önem veren “ahlâkçı milliyetçi” kişi olduğunu belirtmektedir. Bk. Ahmet Kabaklı, *Mehmet Âkif*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 1984, s. 67.

IV. Sanat Anlayışı

Sanatı “bir büyük hayatı yaşamak ihtirası”²³ olarak gören Nurettin Topçu'ya göre, Mimar Sinan, Yunus Emre, Mevlana ve Fuzuli gibi Mehmet Âkif de sonsuzluğun yolcusu olan sanatkârlardandır. Çünkü Âkif'in sanatı ne şeklin, ne rengin, ne de plastik duyuşların sanatıdır. Bu sanat, billûr ışıklarla dolu bir dünyadan sonsuzluğa yükselen lahûti bir ses gibidir. Onun sanatında dış âlemden kendi ruhuna, oradan da Allah'tan başka bir şey olmayan sonsuzluğa götüren yolculuğun izleri vardır. Topçu, Safahat'tan hareketle bu izleri ortaya koymaktadır. Yedi kitaptan oluşan Safahat'ın ilk iki kitabı, dış âlemi oluşturan cemiyetin dertleriyle delik deşik olmuş bağrından fışkıran feryatlarla doludur. Birinci Safahat'ın bu realist ve canlı tabloları, Âkif'in sanat idealinde ilk adımlardır. Safahat'ın ilk iki kitabı Âkif'in çıraklık devrinin eseridirler, onun araştırmalarıdır. Bu kitaplarda Âkif değil, bizim hayatımız ve cemiyetimiz görülmektedir.²⁴

Topçu, Safahat'ın birinci kitabından hareketle Âkif'in sanatının başlangıçta realist olduğunu belirtmektedir. Çünkü bu kitapta kelime istifçiliği ve nazım ustalığı hâkimdir ve sanatkâr, toplumumuzun Emil Zola'sı olmak ister gibi, içtimai sefaletlere uzanan bir ahlâkçı konumundadır. İkinci kitapta ise, halkın geriliği, idarecilerin ahlâksızlığı ve münevverlerin ihaneti dile getirilmiştir.²⁵

Safahat'ın üç, dört ve beşinci kitaplarında ise, dış dünyadan hareketle kendi iç dünyasına kapanan, kendi benliğine temasın yakıcı sızılarını duyan sanatkârın feryatları yer almaktadır. Altıncı kitap, hem duygu yönünden, hem de görüş ve zekâ bakımından öncekilere göre zirvededir. Burada şiirin, hikmetin ve milliyetin kemal derecesinde olan eserler yer almaktadır. “Asım”, Âkif'in hayat anlayışının ve dünya görüşünün bir sentezidir. Aynı zamanda bu kitap, Âkif'in Rabbini arayan ruhunun çile ve dua devresinden murada erme devresine geçtiği eserdir. Altıncı kitapla birlikte Allah'a intikal için hazırlık tamam olmuş olmaktadır.²⁶ Topçu'ya göre “Asım”, Âkif'in sanatında bir merhalelerdir. Çünkü onda sanatkâr, devrini kurtaracak olan ideal genci sahneye çıkarmaktadır. Aslında bu, hayal ettiği kendi gençliğidir. Dolayısıyla da “Asım”, sanatkârın bulunduğu yaşın olgunluğu ile birleştirip yaptığı kendi idealinin heykelidir.²⁷

23 Topçu, *Mehmet Âkif*, s. 19.

24 Topçu, *Mehmet Âkif*, s. 23-24, 25, 37.

25 Topçu, *Mehmet Âkif*, s. 60, 62.

26 Topçu, *Mehmet Âkif*, s. 24-25.

27 Topçu, *Mehmet Âkif*, s. 68.

Yedinci kitap ise, ideal âlemi arayışın en kuvvetli terennümlerini içermektedir. Aynı zamanda Âkif'in estetik tecrübesinin basamakları olan bu yedi kitap, içtimai hayattan mistik hayata doğru yürüyen sanatkâr benliğin tarihçesi konumundadır.²⁸

Topçu'ya göre Âkif'in sanatının zirvesinde aşk vardır. Âkif, Safahat'ta anlattığı Necid çöllerinde aşk humması ile kendinî helâk ettikten sonra Hz. Peygamber'in türbesine serilerek can veren Sudanlı Müslüman gibi, Peygamber'in mürşitliği ile ulûhiyetin huzuruna yükselmek istemektedir.²⁹ İçerisindeki Allah'a ulaşma hasreti ve arzusu dolayısıyla yeryüzündeki gurbetten rahatsız bir şekilde, Safahat'ın yedinci kitabında yer alan “Hicran” şiirinde:

“Ne yapsın âbidin Sensiz bu vîran vahşet-âbâdı?

Nedir ma'nâsı, Ma bûd olmadıktan sonra, mihrâbın,

Rükû'un, haşyetin, vecdin, bütün bîcâre esbâbın?”³⁰

Nurettin Topçu, Mimar Sinan'ın sanatındaki üç devre ve onları temsil eden eserler ile Âkif'in sanatı arasında ilişki kurmaktadır. Ona göre Sinan'ın sanatındaki üç devre Âkif'in yedi kitaptan oluşan Safahat'ında bulunmaktadır: Sinan'ın çıraklık devri Şehzade Camisi'ni ortaya çıkardığı gibi, Âkif'in çıraklık devri de Safahat'ın birinci ve ikinci kitabını meydana getirmiştir. Bu iki kitap onun laboratuvar çalışmaları devresidir. Sinan'ın kalfalık devrinin eseri Süleymaniye Camisi'dir. Âkif'in sanatında olgunlaşma devrinin ürünleri Safahat'ın üçüncü, dördüncü ve beşinci kitaplarıdır. Bu devrede Âkif kendinî ilhamına terk etmiştir.

Mimar Sinan'ın ustalık devrinin eseri ve sanatının zirvesi Edirne'deki Selimiye Camisi'dir. Âkif'in dehasının zirvesi de Safahat'ın altıncı ve yedinci kitaplarıdır. Âkif, Safahat'ın altıncı kitabında (Asım) kendi dünya görüşünü ortaya koymuş, yedinci kitabında (Gölgeler) ise mistisizmine tırmanmıştır. Dolayısıyla “Asım”, Safahat'ta kubbe ise, “Gölgeler” minarelerdir.³¹

Topçu, hem Safahat'ta yaşatmış olduğu ruh hallerinin zenginliği, hem de söz konusu halleri ifade etmedeki hüneri dolayısıyla Âkif'i üstat bir sanatkâr olarak kabul etmektedir. Onun sanatında korku, ölüm ve melânkoli hariç, kalbin her türlü çarpıntısı şairane bir şekilde ifadesini bulmuştur. Topçu'ya göre Âkif, korkuyu imansızla-

28 Topçu, *Mehmet Âkif*, s. 25.

29 Topçu, *Mehmet Âkif*, s. 12.

30 Âkif, “Hicran”, *Safahat*, s. 414.

31 Topçu, *Mehmet Âkif*, s. 25-26.

ra, ölümü fanilere, melankoliyi ise Divan edebiyatı ile Enderun musikisine bağışla-
mıştır. Böylece bu üçüzlü küçüklükten veya acizlikten kendinî kurtarmıştır.³²

Mehmet Âkif, Safahat'ta neşeden şüpheyi, ümitten isyana kadar ruhun bütün
mıntıkalarından nağmeleri dile getirmektedir. Safahat'ta "Bülbül" ile hasbihal eder-
ken ulaşmış olduğu neşeyi şu şekilde ifade etmektedir:

Kalbimde olaydın âşîyansâz;
Bir başka terâne gûş ederdin,
Ruhum gibi sen de cûş ederdin.
Yadımda duran neşâidinden
Daim cezebât içindeyim ben.
Verdikçe derûna vecd o âhenk.
Dünya nazarımda tenk olur tenk!³³

Âkif, peş peşe gelen milli matemler, üzüntüler ve acılardan sonra aynı bülbülün
karşısına bu sefer feryatlarla çıkmaktadır:

Eşin var, âşîyanın var, baharın var ki beklerdin;
Kıyametler koparmak neydi, ey bülbül, nedir dârdin?
...
Neden öyleyse mâtemlerle eyyâmın perişandır?
Niçin bir damlacık göğsünde bir umman huruşandır?³⁴

Safahat'ta matemli hatıraların ümitsiz nağmelerinden de izler görmekteyiz:

Şiven sesi bâd-ı bîkararın,
Şiven bana âh-ı yadigârın...
Sen gökleri handezar ederken!³⁵

Bunlara ilaveten utanma ve pişmanlık da Âkif'in şiirinde en güzel ifadesini bul-
muştur:

Utandım ağlıyarak, ağladım utanmıyarak!³⁶

Âkif'in şiirinde çok rastlanan temalardan biri de hicrandır. Âkif, birçok parçası
koparılmak suretiyle küçültülmüş bir vatanın çocuğu olarak tarihini, ülkesinin önce-
ki durumunu düşündükçe hüznlenmektedir. Zaman zaman üzüntü onda aşk ve has-
ret haline gelmektedir:

32 Topçu, *Mehmet Âkif*, s. 33-34.

33 Âkif, "Hasbihâl", *Safahat*, s. 42.

34 Âkif, "Bülbül", *Safahat*, s. 396.

35 Âkif, "Bir Mersiye", *Safahat*, s. 89.

36 Âkif, "İstübdâd", *Safahat*, s. 71.

“Nerde olsam çıkıyor karşıma bir kanlı ova..
Sen misin, yoksa hayalin mi? Vefasız Kosova!”

...

Söyle, Meşhed, öpeyim secde edip toprağını:
Yok mudur sende Murad'ın iki üç damla kanı?”³⁷

Nurettin Topçu, Hasan Basri Çantay'ın Âkifname isimli eserine yazmış olduğu “Takdim” yazısında Mehmet Âkif'in sanatsal yönünü ele almış ve onun sanat tarihimizdeki yerini şu şekilde ortaya koymuştur:

“Edebiyat ve sanat tarihimizde Âkif'in yeri, derinlikte Yunusların ayakucunda ise azametle parlaklıkta Fuzulilerle Sinanların başucundadır. Âkif, yalnız yirminci asrın Müslüman-Türk şairi değil, dokuz yüz yıllık tarihimizin en yükseklerde duran terennümcüsüdür. O koca bir tarihin türbedarıdır. San'atta fertten Allah'a, ferdi sevdalardan ilahi aşka, birlerden bütün sevdasına doğru basamaklanan, bu cüz'ilerden külliye gidiş devasında, Mevlanalarla Yunusların yürüttükleri kervanın önünde yarışan atletler, taştan yapılmış Koca Sinan ise, söz sanatında Fuzuli ile Âkif değil midir? dinî san'at denen zirve edebiyatının kapısı yirminci asırda Âkif'in eliyle açıldı. Bu kapıdan girmek kolay değil; çünkü pek yüksek. Ona tırmanmak için büyük ruh kuvveti lazım... Âkif'i konuda, kafiye, tasavvurların dar çemberi içinde tanımaya çalışmak beyhudedir.”³⁸

Nurettin Topçu, edebiyat tarihimizde hiçbir şairi veya yazarı Mehmet Âkif kadar önemsememiş ve yüceltmemiştir. Onu hem şahsiyeti, hem mücadelesi, hem de ortaya koymuş olduğu eserler dolayısıyla yüceltmıştır. Yarınki Türkiye kitabının önsözünde, Yarınki Türkiye'nin kurucularının şahıslarında birleştirecekleri simaları sayarken Mehmet Âkif'i Mimar Sinan ile birlikte zikretmektedir.³⁹

Ancak daha önce belirttiğim gibi Topçu, Âkif'i sadece sanatkârlığından dolayı bu derece yüceltmemiştir. Topçu, 1970'de basılan ve 1998'de ilaveli baskısı yapılan Mehmet Âkif adlı kitabında İstiklal şairimizle ilgili olarak şunları söylemektedir:

“Neslimizin ruhunun doktoru, sefaletlerimizin terennümcüsü, veli ruhuna sahip mürşit, kalplerin sultanı, büyük kurtarıcımız, iman ve isyan heykeli, İslâmi disiplinci, muallim, milletimizin Sadi'si ...”⁴⁰

37 Âkif, “Hakkın Sesleri”, *Safahat*, s. 172.

38 Topçu, “Âkifname'ye Dair”, *Mehmet Âkif* (içinde), s. 94.

39 Nurettin Topçu, *Yarınki Türkiye*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1997, s. 14; Doğan, “Nurettin Topçu ve Mehmed Âkif”, s. 218.

40 Doğan, “Nurettin Topçu ve Mehmed Âkif”, s. 218.

V. Mücadele Anlayışı

Topçu'ya göre ahlâk ideali, kendisine sahip olan fertte bütün bir irade haline gelince gerçekleşmektedir. Ahlâkın evrensel ilkelerine uymak ve vicdana uygun görülen bir yolu takip etmek suretiyle ahlâkın gayesine ulaşamaz. Çünkü vicdan, kendi hakikatine aykırı olan durumlara ve haksızlıklara karşı olmadığı zaman tatmin olmamaktadır. Dolayısıyla da insanın kendi dışındaki mücadelelerinin en güzeli haksızlığa karşı yapmış olduğu mücadelesidir.

Topçu'ya göre Âkif, mücadeleci bir karaktere ve bir ruh yapısına sahiptir. Âkif bu özelliğini Safahat'ta şu dizelerle ortaya koymuştur:

Doğduğumdan beridir âşıkım istiklâle,
Bana hiç tasmalık etmiş değil altın lâle.
Yumuşak başlı isem, kim demiş uysal koyunum?
Kesilir, belki, fakat çekmeye gelmez boynum.
Kanayan bir yara gördüm mü yanar ta ciğerim,
Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim.
Adam aldırma da geç git diyemem, aldırırım,
Çiğnerim, çiğnenirim, Hakk'ı tutar kaldırım.⁴¹

Nurettin Topçu'ya göre Âkif'teki bu mücadele ruhunun veya iradesinin kaynağı kâinatın her zerresindeki sefaletten ve bütün varlıklardan bizi sorumlu tutan ilahi merhamet duygusudur. Bu merhamet, kişinin kendi nefsinin başka insanlarla karşılaşması sonucunda ortaya çıkan bir kendinden utanma durumu olmadığı gibi, yokluğun karşısında varlığımızın bir nevi kendisini çekememeziği de değildir. Aksine biz-zat varlığın var oluşundaki sefaletin ruhumuzdaki ilahi iradeye yalvarışıdır. Mücadele iradesi bu şekildeki bir merhamet duygusundan ortaya çıkacak ve beslenecektir. Böyle bir kaynaktan ortaya çıkan mücadele hareketi anarşi ve ihtilal değildir. Âkif'in ilahi merhamet duygusundan kaynaklanan bu anlayışı, birçok insanda taşkınlık veya bezginlikle veyahut tahakküm ve üstünlük hırslarıyla yükselen hareketlerden tamamen farklıdır. Hatta onlara zıt mahiyette bir harekettir.⁴²

Nurettin Topçu'ya göre, nebî ve veliler gibi ruh dünyasının bütün kahramanları mücadele etmişlerdir. Âkif de bunlardandır. Zaten Âkif'e "Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırım"⁴³ dedirten bu şekildeki bir anlayıştır. Âkif burada, aynen Hallâc'ın "ben hakikatim" diye kendinden geçmesi gibi, vicdanının Allah'a iştirak eden sesiyle konuşmaktadır. Dolayısıyla da onun bu ifadesi, mantığı, menfaati, muhiti, hatta aşkı çiğneyip kendi içindeki derinliğin sesine uyma çılgınlığının bir sonucu olmaktadır. Hallâc, Âkif ve Hüseyin Avni gibi insanlar, ilahi irade içinde kendilerini te-

41 Âkif, "Asım", *Safahat*, s. 332.

42 Topçu, *Mehmet Âkif*, s. 82.

43 Mehmet Âkif, "Asım", *Safahat*, s. 332.

lef etme arzusu ile yanıp tutuşan kimselerdir. İşte bu hal, sonsuz esaret ile hareketlerimizimizin darlığından bir kurtuluştur. Hayatın kaideleriyle nefsin hesaplarına kulak vermeyen bu derunî tecrübe bütün peygamberler ile ahlâk dâhilerinde görülmektedir.⁴⁴

Safahat'ta mücadelenin şiiri çoktur. Âkif, özellikle Kur'an ayetlerinden etkilendiği ve ilham aldığı şiirlerinde mücadelesini, duygusuzlara ve milletin yuvarlandığı her sahaya çevirmiştir. Hatta onun Allah'a hitap ederkenki edasında bile mücadele ruhunu yansıtan bir yakarış vardır.

Mazlumu nedir ezmede, ezdirmede mana?

Zalimleri adlin, hani öldürmedi hâlâ!⁴⁵

Âkif, felaket günlerinde bülbülün matem tutmasını da dile getirmekte ve bu durumda üzülenin bülbülün değil kendisinin hakkı olduğunu belirtmektedir:

Hayır, matem senin hakkın değil... Matem benim hakkım:⁴⁶

Mehmet Âkif, içinde yaşadığı toplumda ahlâksızlığın artması, büyük bir ahlâki çöküntünün meydana gelmesi ve İslâm toplumunun ahlâksızlık uçurumuna yuvarlanması karşısında feryat etmektedir. İslâm toplumunun içine düşmüş olduğu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

Vefa yok, ahde hörmet hiç, emanet lafz-ı bî medlûl;

Yalan rayiç, hiyanet mültezem her yerde, hak meçhul.

Yürekler merhametsiz, duygular süfli, emeller hâr;

Nazarlardan taşan mana ibadullahı istihkâr.

Beyinler ürperir, ya Rab, ne korkunç inkılâp olmuş!

Ne din kalmış ne iman, din harab iman türab olmuş

Mefahir kaynasın gitsin de, vicdanlar kesilsin lâl...

Bu izmihlâl-i ahlâki yürürken, durmaz istiklâl!⁴⁷

Mücadele azmi, Âkif'in eserinin her tarafına yerleşmiştir. Öyle ki şiirinin tabii bestesi haline gelmiştir. Uzayıp giden hoşsohbet nazımının normal ritmi üzerine çıktığında Âkifi mücadelesi için kendini feda eden biri halinde buluyoruz.⁴⁸

VI. Sonuç

Nurettin Topçu ve Mehmet Âkif Ersoy, Cumhuriyet devri Türk düşüncesinin iki önemli düşünürüdür. Topçu'nun önem verdiği ve etkilendiği birkaç kişiden biri ve

44 Topçu, *İsyan Ahlakı*, s. 197-202; amlf., *Kültür ve Medeniyet*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998, s. 132; amlf., *İradenin Davası*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998, s. 73-74; amlf., Mehmet Âkif, s. 84; Karaman, *Nurettin Topçu'da Ahlak Felsefesi*, s. 120-121.

45 Âkif, "Hakkın Sesleri", *Safahat*, s. 178.

46 Âkif, "Bülbül", *Safahat*, s. 396.

47 Âkif, "Umar mıydın?", *Safahat*, s. 384.

48 Topçu, *Mehmet Âkif*, s. 87.

onun ilk rol modeli olan Âkif, eseriyle hayatını birleştiren, zulüm ve gösterişe tahammülsüz bir iman ve isyan abidesi, fazilet ve hamiyet kahramanı “büyük adam”dır. Topçu Âkif’te mücadele ahlâkının ete ve kemiğe bürünmüş halini bulmuştur.

Nurettin Topçu, Âkif’in İslamcı görüşünü temellendirirken milliyetçiliğini ön plana çıkarmaktadır. Kafatasçı olmamakla birlikte milliyeti de reddetmemiştir. Âkif, millet anlayışında ırk gibi maddi bir unsura değil de milleti kuran manevi ve ahlâki unsura önem vermiş, dinî milliyetin karşısına koymamış, din ile millet arasında sentez yapmış, milliyetçiliği ahlâk ve fazilet davasının eşdeğeri haline getirmiş “ahlâkçı milliyetçi”dir. Onun milliyetçiliğini dindarlığından, dindarlığını da milliyetçiliğinden ayırmak mümkün değildir.

Âkif, sonsuzluğun yolcusu olan üstat bir sanatkârdır. Onun sanatında dış âlemden kendi ruhuna, oradan da Allah’tan başka bir şey olmayan sonsuzluğa götüren yolculuğun izleri vardır.

Mehmet Âkif, merhamet duygusu ile mesuliyet iradesinden doğan, imandan beslenen bir mücadele ile ilahi varlığa ulaşmak ve O’nunla birleşmek amacındadır. Nurettin Topçu’nun işaret ettiği bu mücadele anlayışı en iyi ifadesini Hallâc-ı Mansur’un Allah’tan başka hakikat olmadığını vurgulamak için söylediği “Ene’l-Hakk” (Ben hakikat’im) sözünde bulmuştur. Bu aynı zamanda Topçu’nun da sahip olduğu bir anlayıştır.

KAYNAKLAR

- Ahmet Kabaklı, *Mehmet Âkif*, Türk Edebiyat Vakfı Yayınları, İstanbul 1984.
- Dergâh Yayınları, “*Nurettin Topçu’nun Kısa Bir Hayat Hikâyesi*”, Nurettin Topçu’ya Armağan, Dergâh Yayınları, İstanbul 1992.
- Hüseyin Karaman, *Nurettin Topçu’da Ahlak Felsefesi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2000.
- M. Ertuğrul Düzdağ, *Mehmed Akif Hakkında Araştırmalar*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1987.
- Mehmet Âkif, *Safahat*, Haz. M. Ertuğrul Düzdağ, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.
- Mehmet Doğan, “*Nurettin Topçu ve Mehmed Âkif*”, Hece, y. 10, sy. 109 (Ocak 2006).
- Mustafa Kutlu, “*Nurettin Topçu İçin Bir Biyografi Denemesi*”, Hareket Dergisi, (Ocak-Şubat-Mart 1972), sy. 112.
- Necip Tosun, “*Nurettin Topçu ve Sezai Karakoç’ta Mevlana, Yunus Emre, Mehmet Âkif Algısı ve Karşılaştırması*”, Hece, y. 10, sy. 109 (Ocak 2006).
- Nureddin Topçu, *Ahlâk Nizamı*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1997.
- _____, *İrâdenin Davası*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998.
- _____, *İsyan Ahlakı*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998.
- _____, *Kültür ve Medeniyet*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998.
- _____, *Türkiye’nin Maarif Davası*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1997.
- _____, *Mehmet Âkif*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998.
- _____, *Yarınki Türkiye*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1997.
- _____, “*Mehmet Akif*”, Hareket, sy. 9 (Şubat 1943).